

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTE DES SCIENCES FORESTIERES
DE L'UNIVERSITE D'ISTANBUL

ORMAN İŞLETMECİLİĞİNDE FAİZ MESELESİ

Yazan

Doç. Dr. Muharrem MİRABOĞLU

(İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Hasılat ve İşletme
Ekonomisi Enstitüsü ve Kürsüsü çalışmalarından)

G İ R İ Ő

İşletme İktisadı bakımından faiz, sermayenin kullanılma bedelidir. Hemence belirtmek gerektir ki burada zikredilen sermayenin kullanılması ifadesi en geniş manada alınmış bulunmaktadır. Sermayenin bir işletmeye yatırılmış veya tahsis edilmiş olması esastır. İşletmeye tahsis edilen sermayenin çalıştırılması veya çalıştırılmadan atıl tutulmasının faizin husulü bakımından farkı yoktur.

Sermayenin kullanılma bedeli olan faiz iki şekilde tezahür eder. Bunlardan birincisi, bir fiyat olarak tezahürüdür. İkincisi ise, bir hesaplama (Kalkülasyon) unsuru halinde tezahürüdür.

Taraflar arasındaki ikraz, istikraz ve aktedilen bilmüm kredi muamelelerinde tesbit edilen faiz miktarları, bir fiyat hüviyetindedirler. Yani faizin fiyat şeklinde tezahürüne misâl ve mevzu teşkil ederler. Yabancı sermayeye ödenen faizler, bütün şekillerile buraya ait bulunurlar. Muhasebe kayıtlarında gözüdürler.

Faizin hesabi bir değer olarak tezahüründe ise artık taraflar mevzubahs değildir. Faiz haddi sadece bir hesap unsuru sıfatını haizdir.

Hiçbir zaman tediye mevzu teşkil etmez, ancak hesabi bir mevcudiyete sahiptir. Muhasebe kayıtlarında da gözükmeyiz. Bir mübadele mevzubahs olmadığı cihetle de kendisine fiyat karakteri atfedilemez.

Faiz, hesabi bir değer hüviyetiyle ormancılıkta çok kere karşılaşılan, dolayısıyla kavranması, tanınması kolay olan bir mefhumdur. Ormancılık İşletme İktisadının bir çok meselelerinde ilk olarak karşılaşılan unsur, hesabi hüviyetiyle faizdir.

Umumi İşletme İktisadında ise faizi hesabı hüviyetile özsermaye faizi olarak görürüz. İşletmenin kendi öz sermayesi de istihsale iştirak etmektedir. O itibarla kullanılma bedeli olan faizinin de hesaplanması ve maliyet unsurları içerisinde yer alması ıktiza eder. Öz sermaye yerine yabancı sermaye kullanılması halinde ona faiz ödeme mecburiyetinde oluşu, bunun gibi, öz sermayenin kendi işletme faaliyetlerine hasredilmesi başka bir işletmede çalışmaktan alınmış bulunuşu ve yabancı bir işletmede çalıştırıldığı takdirde faiz getirme kudretinde oluşu muvacehesinde, ait bulunduğu işletmede çalıştırılırken öz sermayenin faizlendirilmesinde ve hesabı olarak elde olunan faizin maliyet masraflarına bir kalem halinde ithal edilmesindeki zaruret ve isabet pek tabiidir. Zira maliyeti itibarile maliyet masrafına yakındır. Çünkü sermaye bu işe değil de bir bankaya yatırılsa veya sağlam bir esham ve tahvilâta çevirilse idi, küçük de olsa bir gelir getirirdi. Şeklen ise tıpkı karşılıklar ve riziko emsalleri gibi hesabı bir maliyet elemanıdır.

Hiç şüphesiz ki yabancı sermayeye ödenen faiz de bir maliyet unsurudur ve maliyet hesaplarında beraber mutalâa edilir. Ancak öz sermaye faizi ile aralarında bu bakımdan da şu fark vardır ki, yabancı sermayeye ödenen faiz başlı başına bir maliyet masrafıdır. Öz sermaye faizi ise ancak hesabı bir maliyet unsurudur. Mahaza İşletme İktisadı ilminin modern telâkkisine göre maliyet, işletme istihsal faaliyetleri esnasında sarfedilen bütün gayretlerin heyeti mecmuasını göstermektedir. Binaenaleyh öz sermaye faizinin de maliyet unsurları içerisinde ithal edilmiş olması gerekmektedir.

Bu husus sırf nazari bir görüş ifadesi olarak kalmamış, ötedenberi birçok büyük ticaret ve sanayi işletmelerinde öz sermayeye faiz hesaplanmış ve maliyetlere katılmış, hiç olmazsa hususi olarak hesaplanmış ve gözetilmiştir. Batı ve Merkezi Avrupa memleketlerinde büyük sanayi ve transport işletmelerinde öz sermaye faizinin normal bir maliyet kalemi haline konduğu görülmektedir. Almanya'da 1937 kanun koyucusunun ifadesile de mevzuat sahasına girmiş ve muayyen şartlara cevap veren sanayi işletmelerinin, maliyetlerinde öz sermayeye faiz hesap etmelerini mecburi kılmıştır (7, S. 165).

Ormancılık İşletme İktisadında ise, istihsal vetiresinin uzunluğu dolayısıyla, öz sermayeye faiz hesaplama ve bu faizi masraf unsuru olarak neticeye müessir kılma zarureti çok eskiden anlaşılmış ve uzun bir mazi içinde bu husus tatbik edilegelmiştir. Bu sebeple de hesabı bir unsur olarak faiz mefhumu daha vazih olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Aslında öz sermaye faizinin maliyet içerisinde mütalâası gerekmekte ve yukarıda ifade edildiği veçhile bazı yerlerde ve muayyen şartlar tahtında pratikte böyle yapılmakta ise de, bu hal henüz taammüm etmiş sayılamaz.

Bazı kimseler bu dört unsurun heyeti umumiyesini faiz olarak kabul etmektedirler. Safi kârlar sermayeye oranlanarak, elde olunan neticelerin o işe yatırılmış sermayenin faizi olduğunu zan ve iddia ederler. Fakat aşağıda unsurların ayrı ayrı belirtilmiş bulunan mahiyetlerinden de kolayca görülecektir ki, bunlar içerisinde ancak öz sermaye faizi, faiz karakterindedir ve hesabi faiz hüviyetinde bir faizdir. Diğerleri ise faiz değildirler.

Umumi İşletme İktisadı teorisine göre, öz sermaye faizi sâfi kâr içerisinde mütalâa edilir. Mahaza sâfi kâr şu dört unsurdan tereküp eder :

- 1) Müteşebbis ücreti
- 2) Öz sermayeye faiz
- 3) Riziko primi
- 4) Tefazuli rant

Bu dört unsurdan konumuzu direkt olarak alâkadar eden, öz sermaye faizi unsurudur ki evvelce de belirtildiği üzere, hesabi değer hüviyetinde bir faizdir.

Müteşebbis ücreti, işletmede bilfiil çalışan işletme sahiplerinin çalışmalarının karşılığı olan ücretleridir. Bu unsurun kâr içerisinde mevcudiyeti, aynı işletme sahibinin başka bir işletmede aynı işi yapması halinde kendisine ücret verilmesi gibi, tabiidir. Yalnız anonim şirket hâlindeki işletmelerde, işletmenin sevk ve idaresinin maaşlı müdürler tarafından yapılması ve maaşların da umumî masraflar içerisinde mütalâa edilmesi cihetile, artık sâfi kâr içerisinde müteşebbis ücreti unsuru gözükmeyeceği, bu radaki izahatlarda açıkça görülmektedir.

Üçüncü unsuru teşkil eden riziko primi ise, işletmenin karşılaşması muhtemel, fakat sigorta şirketlerine sigorta ettirilemeyen, kredi, emtea, sabit sermaye rizikolarına karşı, uzun senelere ait işletme istatistiklerine dayanarak hesaplanan, bir nevi dahili sigorta primi mahiyetinde olan

primlerdir. Nasıl ki işletmenin sigorta şirketlerine ödediği sigorta primleri maliyet masraflarında yer almakta ise, hesabi bir unsur olan rıziko primlerinin de aslında aynen öz sermaye faizi gibi maliyetlere ithâli gerekmektedir. Bu da bir faiz olarak mütalâa olunamaz.

Sonuncu unsur teşkil eden tefazuli rant ise, evvelki üç unsur ve kûnu ile sâfi kâr arasındaki farktır. İşletmenin mal ve hizmet istihsalî faaliyetindeki üstün başarısına tekabül eder. Binaenaleyh her işletmede görülemeyen bir unsurdur. Şüphesiz bu da bir faiz olarak mütalâa olunamaz.

Hesabi değeri halinde tezahür eden faiz haddi bilûmum mürekkep faiz ve rant hesaplarında mühim rol oynar. Ancak, rant formüllerinin sıhhatli olarak tatbik edilebilmeleri için faiz hadlerinin hesaplarda, piyasadaki temevvüçlerine göre değışik olarak yer almamaları, yani bir kere intihap edilen faiz fiyatının o müddet sonuna kadar değışmemesi zâuridir.

Faiz haddinin, diğer tabirle kredi fiyatının teşekkülü de umumi fat teşekkülü kanunlarına uygun olarak arz ve talebe göre olur. Ancak kredi arzının faiz haddinin teşekkülüne tesir tarzı bir hususiyet arzeder. Ezcümle tasarruf ve kredi arzı faiz haddi temevvüçlerinden az çok müstakildir (13). Meselâ faiz haddinin düşmesi tasarrufu ve binnetice kredi arzını kısmak yerine, bazan tasarrufu çoğaltır.

Faiz haddinin miktarını tâyin eden hususlar şunlardır:
Mukriz cephesinden :

- 1) Mukrizin sermayesini kendi işinde kullandığı zaman temin edebileceği fayda. Sermayenin getireceği faiz haddi, en azdan bu faydayı sağlamalıdır.
- 2) Sermaye ikrazındaki kolaylık, emniyet ve faizin devam müddeti,
- 3) Diğer sermaye mukrizlerinin rekabeti .

Müstakriz cephesinden :

- 1) Sermayenin kullanışlığı ve sağlanabilecek verimlilik derecesi,
- 2) Sermaye ve faizin ödeme zamanı ve şekli,
- 3) Diğer müstakrizlerin rekabeti.

Her iki cepheden gözetilidiğine göre tesbit edilen bu şartlar altın da takarür eden faiz haddi riyazi olarak hesaplanamaz. Çünkü bu kat'i

bir miktar değildir. Yukarıda da bahsedildiği üzere riziko primi, iş ücreti ve çok defa amortisman payı, spekülâtif kazançla karışık ve onların muhassalası olarak bulunur.

Bu miktar zamana ve mekâna göre çok değişir. Bu değişiklik onun tarih boyunca seyrinde görüldüğü gibi, kısa devreler içerisinde de olabilir. Muhtelif memleketlerde de aynı zaman içinde faiz hadleri farklı bulunur.

Keza aynı memlekette muhtelif iktisat sahalarında da farklı olur. Bu sebeple de muhtelif iktisadi sektörlerde değişik cüz'i faiz kullanılır. Meselâ borsa cüz'i faizi, sanayi cüz'i faizi, ziraat cüz'i faizi... gibi. Bunlar gibi ormancılık için de ayrı bir cüz'i faiz kabülü gerekir.

ORMANCILIK CÜZ'İ FAİZİ

Ormancılıkta iki ayrı faiz mevzubahistir. Bunlardan birisi ormancılık cüz'i faizidir. Ormancılığın uzun bir istihsal müddetine sahip bulunması neticesi olarak yapmak zorunda bulunduğu iskonto, balığ ve rant hesaplarında kullanılmak üzere, önceden ortalama olarak tesbit edilmiş yüzde rakamıdır. Yani sadece hesabi bir unsurdur.

Bu faizle evvelce görülmüş olan, dört unsurdan teşekkül eden salı kâr yekûn miktarı kastedilmektedir. Şu halde ormancılık cüz'i faizi, içerisinde müteşebbis üc eti, öz sermaye faizi, riziko primi ve tefazuli rant unsurlarını hep bir arada ihtiva ve ifade etmektedir. Müteammim olarak mevzubahs olan ormancılık cüz'i faizi bu toplam mânâda kastedilmekte ve kastedilmektedir.

Hakikatte ise orman fiilen bu faiz haddiyle faizlenmez, kendi şartlarına tabi olan ve ekseriya bu faizden daha yüksek olan veya olması icabeden bir faiz yüzdesile faizlenir. İşte bu ikinci faiz yüzdesi, ormanın fiili hasılatı ile sermayesi arasındaki münasebetin ifadesidir ve rentabilite derecesini gösterir. Buna umumi kıymet artım yüzdesi de diyebiliriz. Bunun genel ortalama ve cari miktarları orman işletmesinin rentabilitesi hesaplanırken esas teşkil ederler.

Bir işletmenin g'dişi hakkında hükme varabilmek için en iyi şekil, hesaplarda memlekette cari cüz'i faizi esas almaktır. Çünkü bu faiz yüzdesi memlekette emniyetli işlere yatırılmış sermayelerin umumiyetle getirdiği ortalama cüz'i faizdir. Bunun miktarının ne olacağına emniyetli kıymetli kâğıtlar (Devlet bonoları, Komün bonoları ve ipotek senetleri gibi) esas teşkil ederler. Borsa muameleleriyle tesbit edilirler. Orman-

cılık işletmesi de diğer işletmelerle olan münasebetlerinde ve bu münasebetlerden doğan faizlendirme işlerinde, memlekette cari cüz'i faizi kullanır. Fakat işletme içi tetkiklerinde, kıymet takdiri hesaplarında kendi hususiyetlerine uygun ve memlekette cari cüzi faizden küçük, ormancılık cüz'i faizini kullanır.

H. Hohl'un bildirdiğine göre E. Laur ormancılık cüz'i faizi konusunda, şöyle düşünmektedir: Sermaye orman işletmesine değil de bir bankaya yatırılırsa, hiçbir riziko mevzubahs olmadan, memlekette cari cüz'i faizi getirir. Bunun elde olunması için bir emek sarfı da gerekmediği cihetle, müteşebbis ücreti de mevzubahs olmaz. Böyle bir bankaya yatırılmayıp ormancılık işletmesine yatırılan bir sermaye için, asgari had olarak memlekette cari cüz'i faizi kabul etmek gerekir. Sermayenin yatırıldığı unsurların riziko derecelerine göre de bunun yükseltilmesi icabeder demektedir.

Buna karşı, H. Weber'in de belirttiği gibi, şu fikri ileri sürebiliriz:

Ormancılık işletmesinde kıymet takdiri işleri, ekseri hallerde yıllık veya periyodik hasılat miktarlarından, bu faiz yüzdesi kullanılarak, onların kapital değerlerine intikal etmek, yani bu faizi bir icra faktörü olarak kullanmak suretile yapılır.

Memlekette cari cüz'i faiz, ormancılık cüz'i faizinin umumi nivosunu teşkil etmekle beraber, ormancılık cüz'i faizi her türlü hal ve şartlarda onu mutlak surette takip etmez. Memlekette cari cüz'i faizin süratle yükselişinde onu doğrudan doğruya takip edemez, çünkü odun fiyatlarının aynı tempo ile yükselmesi mutlak değildir. Ormancılık cüz'i faizi odun fiyatlarının yükselmediği, hattâ düştüğü veya ücret ve vergi giderlerinin arttığı hallerde, memlekette cari cüz'i faize yaklaşır, hatta onu aşabilirse de bu ancak ender hallerde olabilir. Umumiyetle ormancılık cüz'i faizi memlekette cari cüz'i faizden daha küçük olur. Meselâ; SenarcLens'e göre, İngiliz Merkantilist Thomas Culpeter daha 1623 yılında, ormancılığın yüksek bir faiz yüzdesi ile kendi hesaplarını yapamayacağını ileri sürmüştür. 1765 yılında da Stahls Forstmagazin, memlekette cari cüz'i faiz'in altında bir ormancılık cüz'i faizinin (% 4) kabulünü teklif etmiştir. Cotta ve Hundeshagen de, 1818 ve 1828 de, memlekette cari cüz'i faiz'in ormancılıkta doğru neticeler istihsaline elverişli olmadığını ileri sürmüşlerdir. Daha sonraları Endres, H. Weber de aynı şekilde, ormancılıkta memlekette cari cüz'i faizden daha küçük bir faiz yüzdesinin kabulünü doğru buldular. Keza Krzmowski'ye atfen H. Hohl ormancılıkta % 2,5, buna mukabil ziraatta % 4,5 ve sanayi

ve benzeri işletmelerde % 8 cüz'i faiz kabul edilmesinin doğru olacağını söyler.

Bizzat kendi fikri de ormancılık cüz'i faizinin % 3 olması merkezindedir. İleride sebepleri görülecek olan ormancılık cüz'i faizinin küçük olması hali tahakkuk etmediği takdirde, kıymet takdiri hesaplarında arazi değeri için menfi neticeler bulunur.

Meselâ Faustmann formülü ile ;

Ormancılık cüz'i faizi 1 alındığına göre arazi değeri 386 lira olan bir hal için			
" " " 2 alınınca	"	"	60 "
" " " 3 "	"	"	— 11,7 "
" " " 4 "	"	"	— 30 lira bulunmaktadır.

Yani % 3 faizle bile menfi arazi değeri elde edilir ki Dieterich'in verdiği bir misâlde, III. bonitet kayın için durum bunu göstermektedir. Bu hal sadece Faustmann formülünün hususiyetini ortaya koymakla kalmamakta, aynı zamanda orman işletme iktisadı hesaplarında ormancılık cüz'i faizi ve mürekkep faiz usulünün kullanışlılığı üzerine bazılarınca şüpheye düşmesini de intaç etmektedir. Nitekim, bazı kimseler bu neticeden kurtulmak için başka türlü faizlendirme usulünü teklif etmişlerdir. Meselâ Hartig, orman işletmeciliğinde kıymet hesaplarında basit faizi kullanmayı ve faiz haddini ilk 20 yıl için % 6 almayı ve müteakip her 20 yıl için bunu % 0,5 artırmayı teklif etmiştir. Cotta bidayette mürekkep faizi kabul ettiği halde, bilâhare basit ve mürekkep faizin aritmetik ortalamasını almanın doğru olacağını ileri sürmüştür. Bazı ormancılar da bunların geometrik ortalamasını almayı, Bruckhart da mahdut faizi tavsiye etmişlerdir. Bunun gibi, kıymet hesaplarında mürekkep faiz usulünü kullanmayı, fakat faiz yüzdesini değişik idare müddetleri (Baur, Martin), ağaç türleri, işletme şekilleri ve kapallık dereceleri için ayrı ayrı tesbit etmeyi, bu maksatla emniyetli ve emniyetsiz işletme grupları teşkil etmeyi teklif edenler olmuş, fakat bu teklifler tatbikatta yer bulamamıştır. Keza idare müddeti içerisinde alınan ferahlandırmalar ve yapılan masraflar için banka faiz haddinin kullanılmasını ileri sürerler olmuştur. Buna karşı da faizlendirme işinde bir yeknesaklığın olması kaydı ileri sürülmektedir. Filhakika statik araştırmaların mukayesesi bakımından bir tek cüz'i faiz kullanılmasına zaruret vardır.

Bunun gibi, ormancılık işletmesinin muhtelif sermaye unsurları, bu meyanda en mühimlerini teşkil eden meşçere ve toprak unsurları arasında, riziko bakımından zikre değer farklar mevcut değildir. Ayrıca bu-

gün birçok rizikolar sigorta edilebilmekte, icabında hem riziko primi hem sigorta primi ayrıla:ık tehlikeler karşılanabilmektedir. O itibarla da ormancılık işletmesinde bütün sermaye kategorileri için aynı cüz'i faizin kabulünde isabet görölmektedir.

Bu hal meselâ ziraatta böyle değildir. Zira her bir sermaye kategorisinin riziko durumları yekdiğerinden oldukça farklıdır. Dolayısıyla her birisi için ayrı bir cüz'i faiz kabulünde zaruret vardır. Ezcümle Laur Aktik kalemleri içerisinde hayvanlar için % 5, alet ve makineler için % 4,5, stok mallar için % 6 ve para için % 5 alınmasını gerekli bulmaktadır. Burada, ziraatta umumi olarak ormancılığa nazaran riziko ihtimali daha büyük olduğu için, faizin de yüksek olması icabettiğini, hakikaten de öyle olduğunu belirtmek yerinde olur.

Ormancılık cüz'i faizinin küçük alınması icabettiğine göre, yine de sermayedarların orman sahibi olmak hususundaki isteklerinin sebepleri şöylece izah edilebilir :

- 1) Para hasılatı, aynı hasılat ve orman serveti değerinin zamarla artması;
- a) Odun fiyatları gittikçe yükselmektedir, çünkü;
 - aa) Odunun sarf yerleri artmaktadır,
 - ab) Nüfus artmaktadır,
 - ac) Ormanlar mahduttur, çoğaltılamamaktadır,
 - ad) Umumi olarak da odun fiyatları artmaktadır.

Onun için de, ileride alınabilecek yüksek hasılat uğ:una, bidayette küçük faizle iktifa olunmaktadır.

b) Aynı odun hasılatının miktar ve kalitece artırılması kabildir. Ormancılık tekniğinin inkişafı ve tatbikatile ve orman üzerindeki sair kimselere ait hakların kaldırılmasıyla daha yüksek hasılat alınabilmektedir. Bakımlı ormanlarda hektardan elde edilen m³ hasılat, bakımsız ormanlardakine nazaran çok fazladır. Keza kalitece de üstündür. Meselâ 100 yıl önce Prusya'da ormandan elde edilen odun hasılatının % 25 i sanayi odunu evsafında iken bugün Saksonya'da % 85 ve daha yukarı nisbette sanayi odunu elde edilebilmektedir.

c) Tali hasılatları da iyi kıymetlendirerek, sâfi hasılatı arttırmak kabildir.

d) Orman sahibi odunu yarı veya tam mamûl hale getiren yeni tesisler kurup yeni bir kazanç vasıtası sağlayabilir. Yani kuracağı odun işleyen bir işletmenin ham madde tedarik imkânlarını, sahip bulunduğu orman sayesinde kolayca ve emniyetli olarak elde bulunduruyor demektir.

e) Yukarıki tesirlerle orman hasılatı artınca ağaç serveti de büyür. Böylece de orman sahibi, orman işletmeciliği gaye ve prensiplerine sadık kaldığı takdirde, çalışmadan da zengin olabilir.

Bu sebeple sermayenin muvakkat bir zaman için düşük faiz getirmesine rıza gösterilir.

2) Ormanın emniyeti; ormancılıkta hem sermaye hem de gelir emniyettedir.

a) Sermaye emniyettedir;

Orman sermayesi esas itibarile toprak ve ağaç servetinden tereküp eder. Bunlardan toprak, rizikolara karşı tam emniyettedir. Ağaç serveti ise o derece olmamakla beraber, yine de emniyetli sayılır. Çünkü, her ne kadar yangın, kar ve rüzgâr kırması, haşere afeti v.s. gibi tehlikelere maruz ise de yaşlı meşçerelerde tamamen kıymetini kaybetmesi mevzu bahis olamaz. Zarara uğramış ağaç serveti, düşük fiattan da olsa kıymetlendirilebilir. Gerçi genç meşçerelerde mevcut ağaç servetinin tamamen yok olması düşünülebilir. Fakat bu takdirde de zarar büyük değildir. Zira bu gibi meşçerelerin kıymeti henüz yüksek değildir. Ayrıca, teknik ormancılık tatbiki suretile bu tehlikelerin vukuu ihtimali asgari hadde indirilebilir. Keza yangına karşı sigorta ettirilebilir.

b) Gelir de emniyettedir ;

Orman işletmeciliğinden meselâ ziraata nazaran daha devamlı olarak gelir sağlanabilir. Ziraattaki gibi fena mahsul yılı, hasadı muayyen zaman içerisinde yapmak mecburiyeti ve bundan dolayı işçi bulma güçlüğü mevzu bahis değildir. Odun maddesinde moda değişiklikleri görülmez. Orman mahsullerinin depo hassası üstündür, dolayısıyla da ormandaki rezerve peyda etmek suretile fena gelir sağlayan yıllarda durum bu rezerve ile tesviye edilebilir.

Orman işletmesinin gerek sermayesi ve gerekse gelirindeki bu emniyet de, kendisinden daha az cüz'i faiz taleple iktifa olunmasının bir sebebini teşkil eder. Çünkü bu takdirde piyasadaki faiz haddine nazaran içerisindeki riziko primi çok azalmakta, binaenaleyh ormancılık cüz'i faizi küçük olabilmektedir.

3) Orman servet ve gelirinin likid oluşu.

Ormanın bizatihi satışı konusu hariç, orman mahsulleri hangi çapta olursa olsun her zaman kolaylıkla paraya çevrilebilir. Odun işleyen sanayi inkişafıyla hemen her evsftaki odunların kolaylıkla sürümü sağlanabilmektedir. İstenildiği takdirde de orman mahsülleri uzun zaman ormanda bırakılabilir ve böylece bir tasarruf sandığı fonksiyonu görürülebilir. Yalnız belirtmek gerekir ki, bugün orman serveti, bilhassa âmme müesseselerinin mülkiyeti altında olduğu zaman, ormanın ve ondan faydalanmanın devamlılığını şart koşan kayıtlar, talimatlarla korunmaktadır. Ormandaki ağaç servetinden harcanma derecesinde mobilyazasyona orman kanunları müsaade etmemektedir. O bakımdan ormanın bilhassa likid olduğu artık söylenemez.

4) Orman işletmesinin sevki idaresi kolaydır. Çünkü gerek sabit tesisleri gerekse kullandığı personel sayısı azdır, dolayısıyla de onların murakabesi güçlük arz etmemektedir. Yalnız, bu husus ancak idare zahmeti orman sahasına nispetle düşünülünce doğrudur, yoksa ormancılıkta mutlak olarak sevk ve idare kolaylığından bahsolunamaz. Zira orman işletmeciliği de bugün oldukça komplike bir hale gelmiştir.

Ormancılıkta riziko emniyeti yüksek bulunduğu ve işletme sevk ve idaresi kolay olduğu için, aslında ormancılık cüz'i faizi olarak zikredilen müteşebbis ücreti ve riziko primini de ihtiva eden miktar artık pratik olarak sadece öz sermaye faizine irca olmakta ve sadece öz sermaye faizini ifade etmektedir.

5) Orman işletmesinde istihsal müddeti uzundur. Bu itibarla da ormancılık cüz'i faizi küçük alınabilir. Kaideten uzun vadeli kredilerde faiz haddinin yüksek olması istenir. Çünkü sermayenin sahibi emrine amâde olmaması demektir. Fakat obligasyon ve emsali uzun vadeli alacak senetlerinin kolayca satılarak paraya tahvil edilmesi, yani likid oluşları sayesinde bu mahzur ortadan kalkmakta ve bunlar için faiz haddi düşmektedir.

Ayrıca müddetin uzunluğu ile, riziko priminin artması da icabeder. Çünkü uzun zaman içerisinde muhatara ihtimali daha kuvvetlidir. Şu kadar var ki, ormancılığın riske karşı emniyeti ve likidite hassaları mevcut bulunduğu cihetle, istihsal müddetinin uzunluğu cüz'i faizi yükseltici bir amil olmaktan çıkar ve bilâkis küçültücü bir amil olarak rol oynar. Çünkü bu sayede, kısa müddetler sonunda sermayenin yatırım

yerini değiştirme halinde katlanılmak zorunda bulunulan harçlar, vergiler, kurs kayıpları, faiz günlerinin boş kalması gibi sebeplerle sermaye ve gelirden meydana gelen kayıplar önlenmiş olur.

6) Umumi kültürün artmasıyla memlekette cari cüz'i faizin küçülmesi, bu uzun istihsal vetiresi içerisinde bariz miktarı bulur ve binaenaleyh ormancılık cüz'i faizinin buna nazaran olan küçüklüğü de devre sonunda azalmış olur. Bu imkân her zaman beklenebilir.

7) Ormanın değeri, para ve kıymetli kâğıtların uğradığı kıymet düşüklüklerinin mutlak olarak tesiri altında değildir. Aşağıdaki misâl bunu tesbit etmektedir :

Zürich devlet ormanında her 10 yılda bir, geçen yılın ortalama sâfi hasılasına dayanarak ve % 3,5 cüz'i faiz kullanarak ormanın değeri takdir edilir. Aynı şekilde hesaplayarak 1840 dan 1880 e kadar ki 5 devre içerisinde şu şekilde bir kıymet inkişafı tesbit edilmiştir.

1840 da	782 Fr/Ha
1850 de	804 "
1860 da	1159 "
1870 de	1876 "
1880 de	2411 "

Görülmektedir ki, ormanın değeri 50 yıl içerisinde 3 misli artmıştır. Arada yapılan giderler gelirlerle karşılandığı cihetle, bu miktarlar hiç bir masraf yüklenmemiş halde, sâfi hasılaya dayanarak bulunmuştur. Diğer taraftan bu müddet içerisinde para, değerinden % 50 kaybetmiştir. Binaenaleyh vaktile paranın ipotek bankasına yatırılması haline nazaran orman satın almış olmak, bugün 6 defa daha kârlı bir netice tevliid etmiştir. Burada görülmektedir ki para değerindeki düşüşe rağmen ormanın değeri yükselmiştir.

8) Orman sahibi olmak zevki ve bu zevk uğrunda fedakârlığa katlanılabileceğini de, ormancılık cüz'i faizinin küçük alınabileceğini mümkün kılan sebepler meyanında mütalâa etmek gerektir. Şüphesiz bu haslet, ormana karşı ilgi ve sevgi sahibi olma derecesi, şahıstan şahısa değişirse de, ormana sahip olmak umumiyetle herkese az çok bir zevk temin eder.

Ormancılık cüz'i faizinin memlekette cari cüz'i faizden küçük olduğu böylece izah olunduktan sonra, şimdi de bunun miktarı ne olacaktır meselesine karşılaşırlar.

Bu miktarı rakam olarak tesbit etmek, çok taraflı olarak araştırılmıştır. Önce Bormann, sonra da Martin, araştırmaları sonunda ormancılık cüz'i faizinin % 3-3,5 olacağını tesbit etmişlerdir. Daha sonraları v. Spiegel ve Baden orman idaresi tarafından bu çeşit araştırmalar çanı, lâdin, kayın, meşe meşçeleri için yapılmıştır.

Bu araştırmalar neticesinde görülmüştür ki ormancılık cüz'i faizi sadece lâdinde % 3 ün biraz üstüne çıkmaktadır. Bu sahada selâhiyetli kimseler içerisinde, bu nisbetin üstünde bir ormancılık cüz'i faizi kabul etmek teklifinde bulunanlar olmakla beraber, ekseriyeti bu miktarın % 3 civarında olmasını ve daha fazla olmamasını teklif etmişlerdir. Muktelif ağaç türle:i, meşçerelerin hacim, kalite artımları ve para değerindeki artmanın çeşitli dereceleri nazarı itibara alınarak yapılan araştırmalara göre, bugün ormancılık cüz'i faizi karşılaşılan bütün halleri ihata etmek üzere, (ekstrem haller hariç), % 2-3,5 olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

L İ T E R A T Ü R :

- 1) DIETERICH, V. — Forstliche Betriebswirtschaftslehre II. Band, 1913.
- 2) ENDRES, M. — Lehrbuch der Waldwertrechnung und Forststatik, 1923.
- 3) FIRAT, F. — Ormancılık işletme ekonomisi ders notları.
- 4) HOHL, H. — Betriebswirtschaftliche Betrachtung der Forstwirtschaft, 1952.
- 5) ISAAC, A. — İşletme iktisadı görüşü ile faiz problemi, İstanbul 1948.
- 6) KUYUCAK, H. A. — İktisat dersleri II, 1954.
- 7) ÖZEKEN, A. A. — Umumi işletme iktisadı, 1951.
- 8) ÖZGÜR, F. — Umumi işletme iktisadında faiz problemi, 1951.
- 9) REINHOLD, G. — Grundriss der forstlichen Betriebswirtschaftslehre, 1931.
- 10) ROTHKEGEL, W. — Grundriss der forstlichen Schätzungslehre, 1949.
- 11) SCHNELLER, A. — Der Zins im Wirtschaftsbetrieb, Stuttgart 1939.
- 12) SENARCLENS, A. — Beiträge zum land-und forstwirtschaftlichen Zins- und Rentenproblem, Breslau 1931.
- 13) SUVLA, R. Ş. — Tatbiki iktisat, 1945.
- 14) VERNIER, J. — Die buchmässigen und kalkulatorischen Zinsen, St. Gallen 1948.
- 15) WEBER, H. — Zur Frage des forstlichen Zinsfusses und der Rentabilität der Waldwirtschaft, Allg. Forst - u. Jagdzeitung 1925 s. 290. 11.